

norden

Ympäristöyhteistyön toimintaohjelma 2009–2012

Ympäristöyhteistyön toimintaohjelma 2009–2012

ANP 2008:734

© Pohjoismaiden ministerineuvosto, Kööpenhamina 2008

ISBN: 978-92-893-1737-5

Paino: Scanprint as

Suunnittelu: Jette Koefoed

Kuvat:

Photodisc: kannen kuva, s. 3, 4, 6, 8, 10, 12, 13, 16, 18, 20, 28, 31

Johannes Jansson: s. 3, 4, 10, 12, 14, 16, 20, 22, 23, 24, 32, 35

Magnus Fröderberg: s. 5, 26, 28, 30

Grete Kodi: s. 3, 4, 8, 18, 19, 22, 24, 28

Lennart Perlenhem: s. 19, 32

Karin Beate Nøsterud: s. 21, 26, 30

Nikolaj Bock: s. 27

Painos: 800

Painettu ympäristöä säästävälle paperille, joka täyttää pohjoismaisen Joutsenmerkin kriteerit.

Julkaisua voi tilata osoitteesta www.norden.org/order.

Muita julkaisuja on osoitteessa

www.norden.org/publikationer

Printed in Denmark

www.norden.org

Pohjoismainen yhteistyö

Pohjoismainen yhteistyö on yksi maailman laajimpia alueellisia yhteistyömuotoja. Yhteistyön perustana on maantieteellinen, historiallinen ja kulttuurinen yhteenkuuluvuus, ja sen piiriin kuuluvat Islanti, Norja, Ruotsi, Suomi ja Tanska sekä itsehallintoalueet Ahvenanmaa, Färsaaret ja Grönlanti.

Pohjoismaista yhteistyötä tehdään politiikan, talouden ja kulttuurin aloilla tärkeänä osana eurooppalaista ja kansainvälistä yhteistyötä. Pohjoismaisen yhteisön tavoitteena on vahva Pohjola vahvassa Euroopassa.

Pohjoismainen yhteistyö pyrkii vahvistamaan pohjoismaisia ja alueellisia etuja ja arvoja globaalissa maailmassa. Maiden yhteiset arvot lujittavat osaltaan Pohjolan asemaa yhtenä maailman innovatiivisimmista ja kilpailukykyisimmistä alueista.

Nordisk Ministerråd

Store Strandstræde 18
DK-1255 København K
Puh. (+45) 3396 0200
Faksi (+45) 3396 0202

Nordisk Råd

Store Strandstræde 18
DK-1255 København K
Puh. (+45) 3396 0400
Faksi (+45) 3311 1870

Sisällys

5 Esipuhe

6 Johdanto

Aihealueet

- 9 1. Ilmasto ja ilma
- 11 1.1 Ilmastovaikutukset
- 13 1.2 Sopeutuminen ilmastomuutokseen
- 15 1.3 Ilmanlaatu, terveys ja ympäristö

- 17 2. Meret ja rannikkovyöhykkeet
- 18 2.1 Ekosysteemiin perustuva hallinnointi
- 19 2.2 Rehevöityminen
- 21 2.3 Vaaralliset aineet meressä

- 23 3. Luonnon monimuotoisuus ja ekosysteemipalvelut
- 25 3.1 Luonnon monimuotoisuus
- 27 3.2 Luonnonmaisema, kulttuuriympäristö ja luonnon virkistyskäyttö

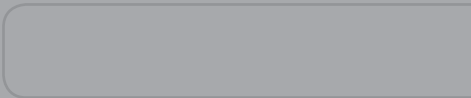
- 29 4. Kestävä kulutus ja tuotanto
- 31 4.1 Kemikaalit ja kiertokulku
- 33 4.2 Luonnonvarojen tehokas käyttö ja vihreät markkinat

34 Toteutus ja seuranta

35 Organisaatiokaavio

36 Käytetyt lyhenteet

36 Neuvotteluryhmä

Esipuhe

Toimivien ekosysteemien kautta saamme raitista ilmaa, puhdasta vettä, myrkytöntä ruokaa ja muita raaka-aineita, jotka yhdessä muodostavat fyysisen ja henkisen hyvinvointimme edellytykset. Pohjoismainen maisema, luonto- ja kulttuuriympäristömme, on myönteinen voimavara kansalaisille, ja yhteiskuntamme perustuvat ympäristöstämme saataviin luonnonvaroihin. Ympäristön vaaliminen ja parantaminen on tämän vuoksi ihmisten elinehtojen säilyttämistä ja parantamista.

Tämä toimintaohjelma on laadittu vuosiksi 2009–2012 ja se ohjaa Pohjoismaiden ministerineuvoston ympäristöyhteistyötä. Ohjelmassa viitotetaan Pohjoismaiden ympäristöyhteistyön strateginen suunta. Ympäristöalalla on myös Arktiksen ilmastoa ja ympäristömyrkyjä koskeva erityinen strategia.

Ympäristökysymyksiä käsitellään myös yleisesti Pohjoismaiden kestävä kehityksen strategiassa, maa- ja metsätalous-, kalastus-, vesiviljely- ja elintarvikeyhteistyön puiteohjelmassa, arktisessa yhteistyöohjelmassa sekä lähi-alueyhteistyön suuntaviivoissa.

Pohjoismaat muotoilevat lisäksi ympäristöyhteistyön suuntaviivoja vuotuisissa Pohjoismaiden ministerineuvoston puheenjohtajakauden ohjelmissa.

Pohjoismaiden pääministerien vuonna 2007 käynnistämässä globalisaatioaloitteessa käsitellään erityisesti ilmasto- ja energia-kysymyksiä. Globalisaatioaloite vaikuttaa pohjoismaiseen yhteistyöhön huomattavasti lähivuosina. Globalisaatio vaikuttaa yhä enemmän ympäristökysymyksiin, jotka samalla mutkistuvat entisestään. Tämän vuoksi tarvitaan kipeästi työn yhtenäistämistä sekä politiikanalojen välillä että ympäristösektorin sisällä.

Kansainvälisiin kysymyksiin tulee kiinnittää erityistä huomiota, sillä Pohjoismaat voivat yhdessä toimimalla valvoa etujaan painokkaasti ja saavuttaa parhaan pohjoismaisen hyödyn. Pohjoismaiden hallitusten ja viranomaisten yhteistyön tulee keskittyä lisäarvoa tuoviin toimiin kokemustenvaihdon ja työnjaon, tietopohjan valmistelun, yhteisten ratkaisujen ja ehdotusten sekä EU- ja kansainvälisen tason panostusten kautta.

Ohjelma on laadittu vallitsevien olosuhteiden pohjalta. Pohjoismaiden ympäristöyhteistyötä on syytä kehittää ja keskittää tulevaisuuden haasteiden kohtaamiseksi. Tämän vuoksi ympäristöministerit aikovat edelleen analysoida tärkeitä tulevia yhteistyöalueita, joilla Pohjoismaat yhdessä voivat edistää ympäristön parantamista.

Pohjoismaiden ympäristöministerien puolesta

Andreas Carlgren

Johdanto

Ympäristöalalla on lukuisia haasteita, jotka tulee kohdata yhteistuumin sekä kansallisesti, alueellisesti että maailmanlaajuisesti. Haasteet koskevat ennen kaikkea ilmastonmuutosta, vaarallisten kemikaalien käyttöä ja päästöjä, merten ekosysteemien suojelemista sekä luonnon monimuotoisuuden säilyttämistä ja hyödyntämistä. Pohjoismaisen yhteistyön vahvistaminen on välttämätöntä voidaksemme hyödyntää saatavilla olevia voimavaroja mahdollisimman hyvin ja saadaksemme aikaan yhteispohjoismaisia ratkaisuja.

Pohjoismaiden tavoitteena on tehdä Pohjolasta edelläkävijäalue ja jakaa kokemuksia muiden kanssa. Kulutus- ja tuotantomalleilla on ratkaiseva merkitys ympäristön tilan kannalta, ja tämän vuoksi on syytä käsitellä taloutta ja ympäristöä kokonaisuutena.

Pohjoismailla on yhdessä tärkeä tehtävä sekä Euroopan että koko maailman kehityksessä. Koordinoitujen pyrkimysten avulla Pohjoismaat ovat tämän vuoksi voineet osaltaan edistää kansainvälistä ympäristötyötä hyvien aloitteiden ja koeteltujen

ongelmanratkaisujen avulla. Tätä työtapaa tulee jatkaa ja kehittää edelleen.

Pohjoismaat kannustavat osaltaan EU:ta sitoutumaan ympäristötyöhön. Ruotsi, Suomi ja Tanska ovat EU:n jäsenmaita, Islanti ja Norja puolestaan osallistuvat EU:n ympäristötyöhön Eta-sopimuksen kautta. Pohjoismaiden ympäristöyhteistyöllä pyritään parantamaan EU-säännöstöä ja ympäristöalan kansainvälisiä sopimuksia, jotta haasteisiin voitaisiin vastata mahdollisimman tehokkaasti.

Lähialueidemme ympäristökysymysten ratkaiseminen on Pohjoismaille erityisen tärkeää. Pohjoismaiden ympäristörahoitusyhtiö (NEFCO) on menestyksessä yhteispohjoismainen hanke, joka rahoittaa useita pieniä ja keskisuuria ympäristöhankkeita Venäjällä, Ukrainassa, Virossa, Latviassa ja Liettuassa. Pohjoismaiden Investointipankki (NIB) panostaa yhä enemmän ympäristökysymyksiin, erityisesti ilmastoa ja Itämeren koskevaan työhön. Pohjoismaat toimivat aktiivisesti myös Arktisen neuvoston, Barentsin euroarktisen

neuvoston ja Itämeren valtioiden neuvoston ympäristöyhteistyössä sekä alueellisten sopimusten alaisuudessa.

Monet maailmanlaajuisten ympäristöuhkien vaikutukset ilmenevät erityisen selvästi arktisilla alueilla. Tämän vuoksi Pohjoismaat ovat laatineet Arktiksen ilmastoa ja ympäristömyrkyjä koskevan strategian alueen ainutlaatuisen ympäristön säilyttämiseksi. Pohjoismaiden maantieteellisen sijainnin ja Arktiksen herkkää ympäristöä koskevan laajan osaamisen vuoksi on luonnollista pitää esillä arktista näkökulmaa kansainvälisissä yhteyksissä.

Globalisaatio lisää vuorovaikutusta maiden välillä kaikilla aloilla, ja se voi osaltaan edistää yhteisempää näkemystä ympäristökysymysten merkityksestä. Riippuvuutemme ympäröivästä maailmasta lisääntyy jatkuvasti ja samalla kasvaa maapallon rajallisten luonnonvarojen kysyntä. Aktiivinen osallistuminen kansainväliseen yhteistyöhön on pitkään ollut keskeistä Pohjoismaille. Monet ympäristöongelmat ovat rajat ylittäviä ja voivat myös aiheuttaa

konflikteja maiden ja kansojen välillä. Ympäristöongelmat koettelevat köyhiä ihmisiä enemmän kuin muita esimerkiksi aavikoitumisen, veden ja hygienian puutteen, luonnonvarojen ylikulutuksen, tulvien, muiden sään ääri-ilmiöiden sekä hökkelikylien saasteiden kautta.

Intian, Kiinan ja Venäjän kaltaiset nopeasti kasvavat taloudet vaikuttavat yhä enemmän maailman ympäristön tilaan. Muun muassa kehitysavun ja muun kansainvälisten elinten kautta tehtävän yhteistyön myötä Pohjoismaat toimivat esimerkiksi vettä, energiaa, ilmaa, ympäristötekniikkaa, kemikaaleja sekä ilmastoa koskevan tiedon ja kokemusten levittämiseksi kasvavan talouden maissa ja myös muualla.

Pohjoismaat tekevät yhteistyötä synergiaetujen saamiseksi ympäristösopimusten ja muiden kansainvälisten ympäristöyhteistyöelinten välillä. Pohjoismaat ovat pitkään toimineet tehokkaan kansainvälisen ympäristöhallinnon edistämiseksi. Jotta ympäristökysymykset saisivat vahvemman aseman koko YK-järjestelmässä, on myös tärkeä vahvistaa YK:n

kansainvälistä ympäristöohjelmaa (UNEP). Yhteistyö on jo käynnistetty kemikaaleja ja päästöjä koskevien sopimusten yhteisvaikutusten selvittämiseksi. Luonnon monimuotoisuuden alalla on syytä tehdä vastaavaa yhteistyötä.

Pohjoismainen yhteistyö pohjautuu pohjoismaisen hyödyn periaatteen eli maat tekevät yhteistyötä tilanteissa, joissa voidaan saavuttaa parempia tuloksia tai säästää voimavaroja yksittäin toimimiseen verrattuna. Yhteistyö voi koostua tehtävien jakamisesta tai sovittuun suuntaan tähtäävästä yhteistoiminnasta. Tämän periaatteen pohjalta ympäristöyhteistyössä keskitytään vuosina 2009–2012 seuraaviin aihealueisiin:

- ilmasto ja ilma
- meret ja rannikkovyöhykkeet
- luonnon monimuotoisuus ja ekosysteemipalvelut
- kestävä kulutus ja tuotanto.

1. Ilmasto ja ilma

Yleistavoite

Estetään maapallon ilmaston vakavia muutoksia ja ehkäistään ilmastomuutoksen vaikutuksia. Ilman epäpuhtauksien pitoisuus ei vahingoita ympäristöä tai ihmisten terveyttä.

Jos ilmastomuutos jatkuu nykyisellään, ihmiskunnalla on edessään laajoja elinympäristön ja toimeentuloedellytysten muutoksia. Eläinten ja kasvillisuuden elinehtojen arvioidaan muuttuvan perin juurin lyhyessä ajassa. Sillä on vakavat vaikutukset ihmisten terveyteen ja toimintaan, esimerkiksi viljelyyn, teollisuuteen, asumiseen ja energiahuoltoon. Kasvihuonekaasupäästöillä on samat vaikutukset riippumatta siitä, missä päästöt syntyvät. Yhteiskunnan kustannukset kasvavat ja niitä on vaikea arvioida. Toimenpidevastuu on YK:n ilmastosopimuksen mukaan yhteinen ja eriytetty. Jokainen toimiva kansallinen ilmastopolitiikka perustuu kansainväliseen yhteistyöhön. Pohjoismaat ovat vakuuttuneita

siitä, että on tärkeä poistaa kansainvälisen yhteistyön esteitä. On muotoiltava tehokkuuteen ja oikeudenmukaisuuteen perustuvia sekä tekniikan kehitystä ja innovaatioita edistäviä toimia ja ohjausvälineitä maiden välillä.

Ilman saastuminen vaikuttaa kielteisesti sekä ympäristöön että terveyteen. Useat näistä saasteista ovat kaukokulkeutuvia. Esimerkiksi rikkidioksidi, typpioksidi, pysyvät orgaaniset yhdisteet, raskasmetallit ja pienhiukkaset kulkeutuvat ilmajvirtojen mukana pitkiä välimatkoja. Alan kansainvälinen yhteistyö on tämän vuoksi erityisen tärkeää. Euroopassa on 20 viime vuoden aikana tehty kattavia toimenpiteitä ilman epäpuhtauksien päästöjen vähentämiseksi. Suurista edistysaskeleista huolimatta tehtävänä on kuitenkin paljon työtä ennen kuin Eurooppa ja Pohjoismaat ovat saavuttaneet ihmisten terveyden ja ympäristön suojelemiseen tähtäävät yleiset ympäristötavoitteet.

Vaikuttamisprosesseja

Pohjoismainen yhteistyö voi osaltaan edistää uutta kunnianhimoista YK:n kansainvälistä

ilmastosopimusta. Tarvittavat toimenpiteet edellyttävät EU-yhteistyötä. Pohjoismaat voivat toimia aktiivisesti EU:n ilmasto- ja energiapaketin täytäntöönpanemiseksi. Alueellisten järjestöjen kautta voidaan ottaa huomioon ilmastomuutokseen sopeutumiskysymykset. Kaukokulkeutuvia saasteita voidaan rajoittaa arktisen alueen pohjoismaisen yhteistyön sekä maailmanlaajuisten ja eurooppalaisten sopimusten kautta. EU:ssa aiotaan tarkistaa ja uudistaa ilman epäpuhtauksia koskevia yhteisiä sääntöjä. Sekä EU että YK:n kansainvälinen merenkulkujärjestö (IMO) aikovat laatia normiston merenkulun polttoainelaadulle sekä ilmakehään joutuville päästöille. Pohjoismaat voivat myös aktiivisesti edistää yhteistyötä ilmasto- ja luonnon monimuotoisuutta koskevien yleis-sopimusten välillä.

1.1 Ilmastovaikutukset

Tavoitteet

Saavutetaan yksimielisyys uudesta maailmanlaajuisesta ilmastopimuksesta YK:n ilmastopimuksen 15. osapuolikokouksessa (COP15) Kööpenhaminassa syksyllä 2009.

Kaikki valtiot ja maaryhmät antavat selkeät sitoumukset tavoitteena vähentää päästöjä pitkällä aikavälillä sekä toteuttaa kauaskantoista kestävyttä tehokkaasti ja oikeudenmukaisesti.

Maapallon lämpötilan nousu rajoitetaan kahteen celsiusasteeseen verrattuna esiteollisen kauden lämpötilatasoon.

Tavoitteena on pysäyttää maailmanlaajuinen kasvihuonekaasupäästöjen kasvu viimeistään vuonna 2015 ja pienentää päästöjä vähintään 50 prosenttia vuoteen 2050 mennessä vuoden 1990 tasoon verrattuna.

Ilmastomuutoksen vaikutukset vaihtelevat eri puolilla maapalloa. Meidän maanosassamme koville joutuu ennen kaikkea Arktis. Pääs-

töjen vähenemisellä on sitä vastoin yhtä suuri vaikutus riippumatta siitä, missä päin maapalloa se tapahtuu. Teollistuneiden maiden tulee olla edelläkävijöitä, koska niiden päästöt ovat suurimmat kansalaista kohti. Usein on kuitenkin kustannustehokkainta tarttua toimiin siellä, missä tähän mennessä on tehty vähiten toimenpiteitä.

Pohjoismaat ovat asettaneet itselleen korkeat tavoitteet toimiakseen edelläkävijöinä ja osoittaakseen, että elintason säilyttäminen ja kohottaminen on mahdollista päästöjen vähentämisestä huolimatta. Samalla maat voivat auttaa osaltaan tukemalla kannattavimpia toimenpiteitä. Pohjoismaat tekevät yhteistyötä tuodakseen eri tavoin esille näitä keskeisiä kysymyksiä ilmastoneuvottelujen alla. Ilmakehään joutuvien kasvihuonekaasujen pitoisuuden vakauttamiseksi tarvittavat päästövähennykset edellyttävät kaikkia suuria talouksia ja maaryhmiä osallistumaan vastuunkantoon ja sitoviin sopimuksiin sekä edistämään niitä.

Painopistealueet

- Laaditaan yhteinen pohjoismainen analyysi kansainvälis-

ten ilmastoneuvottelujen tärkeistä kysymyksistä sekä toiminnasta menestyksekkään tuloksen saavuttamiseksi osapuolikokouksessa ja tulosten seuraamisessa.

- Edistetään kunnianhimoista ilmasto- ja energiapolitiikkaa EU:ssa.
- Kehitetään kansainvälistä päästökauppaa ja muita joustavia mekanismeja kansainvälisen yhteistyön uskottavien ja tehokkaiden järjestelmien aikaansaamiseksi.
- Kehitetään tehokkaita ohjausvälineitä kasvihuonekaasupäästöjen vähentämiseksi.
- Hyödynnetään osaamista muun muassa käyttämällä parasta käyttökelpoista tekniikkaa (BAT) energiatehokkaiden ratkaisujen edistämiseksi.
- Edistetään Kansainvälisen merenkulkujärjestön alaisuudessa tehtäviä ratkaisuja ilmastoon vaikuttavien meriliikenteen päästöjen vähentämiseksi sekä toimitaan päästökauppajärjestelmän kehittämiseksi.
- Edistetään kestävien ratkaisujen kehittämistä biopolttoaineiden käyttöönottamiseksi.
- Kootaan tietoa siitä, miten yhteiskuntarakenteen vaikuttaa kasvihuonepäästöihin.

1.2 Sopeutuminen ilmastonmuutokseen

Tavoite

Parannetaan kykyä sopeutua ilmastonmuutoksen kielteisiin vaikutuksiin ja rajoittaa erityisesti luonnon monimuotoisuuteen vaikuttavia muutoksia.

Ilmastonmuutos voi aiheuttaa enemmän tiheämmin esiintyvien myrskyjen, intensiivisemmän sateen sekä lisääntyneen tulvavaaran kaltaisia äärimmäisiä sääoloja. Lämpimämpi ilmasto vaikuttaa ekosysteemeihin ja luonnon monimuotoisuuteen monin tavoin. Merenpinta nousee, monien lajien levinneisyysalue muuttuu ja jotkut elinympäristöt katoavat. Ilmastonmuutoksen kielteiset seuraukset voivat muodostua merkittäviksi, vaikka yleistavoite saavutettaisiin ja maapallon lämpeneminen saataisiin rajoitettua kahteen celsiusasteeseen. Tiedetään, että arktisilla alueilla vaikutukset tulevat olemaan laajoja ja seuraukset vakavia.

Pohjoismaiden ilmastolle maapallon lämpeneminen voi aiheuttaa

lyhyellä aikavälillä hyödyllisiä muutoksia esimerkiksi metsätalouden lisääntyneenä tuottavuutena. Pohjoismailla katsotaan olevan hyvä sopeutumiskyky moniin muihin maihin ja alueisiin verrattuna. Ilmastonmuutoksen sopeutumistoimet ovat käynnissä useilla aloilla, esimerkiksi kuljetus- ja energiasektoreilla. Toimet eivät saa vahingoittaa luontoa tai ympäristöä.

Painopistealueet

- Kehitetään välineitä ilmastonmuutoksen kohtaamiseksi Pohjoismaissa.
- Hankitaan lisätietoa ilmastonmuutoksen, ilmastotoimien ja luonnon monimuotoisuuden välisestä yhteydestä Pohjoismaiden luonnonmaiseman ja luontotyyppien kannalta.
- Selvitetään ilmastonmuutoksen vaikutuksia ekosysteemeihin, luonnonvaroihin, merivirtoihin ja luonnon monimuotoisuuteen erityisesti Arktiksella.
- Selvitetään muuttuneiden sade- ja valumaolosuhteiden sekä merenpinnan muutoksen vaikutuksia.

1.3 Ilmanlaatu, terveys ja ympäristö

Tavoitteet

Ilman epäpuhtaudet eivät ylitä sallittuja raja-arvoja ja kansainvälisiä vaatimuksia.

Kansainvälisen ilmansuojelutyön kautta on saatu vähennettyä päästöjä, jotka sisältävät happamoivia ja rehevöittäviä aineita sekä raskasmetalleja, orgaanisia ympäristömyrkyjä ja pienhiukkasia.

Pohjoismainen ilmansuojeluyhteistyö on toiminut suunnannäyttäjänä kansainvälistä ilmansuojelutyötä muotoillessa. EU on nykyään ilmansuojelulainsäädännön tärkein toimija. Maasta toiseen kaukokulkeutuvien ilman epäpuhtauksien YK:n yleissopimus (LRTAP) kattaa muutkin kuin EU-maat, mikä on tärkeää Pohjoismaiden kannalta.

EU:n vuonna 2005 esitelty ilman pilaantumista koskeva teemakohtainen strategia ohjaa ilmansuojelutyötä vuoteen 2020 asti. Strategia pohjautuu ilman pilaantumisen terveysvaikutuksiin toimien tärkeimpänä vauhdittajana.

na. Tutkimukset viittaavat ilman pilaantumisen aiheuttamaan laajaan ylikuolleisuuteen, mikä yhdistetään lähinnä pienhiukkaspäästöihin. Useissa Pohjoismaiden suurkaupungeissa ilmanlaatu on ajoittain sallittuja raja-arvoja huonompi.

Monet ilman saastumisesta johtuvat ongelmat, kuten happamoituminen ja rehevöityminen, ovat yhä ratkaisematta. Happamoituminen on edelleen ongelma suurissa osissa Pohjoismaita, vaikka typpilaskeumat ovat nykyään rikkilaskeumia merkittävämpiä. Typpilaskeumat vaikuttavat luonnon monimuotoisuuteen ja typen oksidit vähentävät alailmakehän otsonin kautta metsän kasvua. Orgaanisten yhdisteiden ja raskasmetallien kaukokulkeutuminen on toimenpiteitä vaativa pysyvä ongelma.

Alalla lähivuosina voimaan astuvan EU-lainsäädännön odotetaan menevän askeleen pidemmälle päästöjen vähentämiseksi. Vuodelle 2020 asetettujen tavoitteiden saavuttamiseksi tarvitaan lisätoimia. Työssä on käynyt yhä selvemmäksi, että ilman saastu-

mista ei voida käsitellä erillään ilmastokysymyksestä.

Painopistealueet

- Kootaan aineistoa päätöksen pohjaksi liikenteestä, biopolttoaineista ja lämmityksestä aiheutuvia pienhiukkaspäästöjä koskevien EU-direktiivien ja kansainvälisten sopimusten aikaansaamiseksi.
- Toimitaan happamoitumista ja rehevöitymistä aiheuttavien päästöjen ja niiden seurausten vähentämiseksi.
- Ehkäistään ja vähennetään kaukokulkeutuvia päästöjä, ennen kaikkea elohopeapäästöjä sekä polyaromaattisia hiilivety- ja dioksiinipäästöjä.
- Huomioidaan ilmaston- ja ilmanlaatuun vaikuttavien toimenpiteiden välinen yhteys.
- Tehdään yhteistyötä kansainvälisten neuvottelujen helpottamiseksi ja ilmaan kohdistuvien päästöjen vähentämiseksi tarkoituksena vähentää kaukokulkeutuvista ilman epäpuhtauksista aiheutuvia päästöjä.

2. Meret ja rannikkovyöhykkeet

Yleistavoite

Pohjoismaiden merialueiden ekologinen tila on hyvä viimeistään vuonna 2020.

Pohjoismaiden meriä hyödynnetään kestävästi.

Pohjoismaita ympäröivät suuret ja monipuoliset merialueet, joilla on olennainen merkitys luonnon monimuotoisuudelle ja väestön hyvinvoinnille. Sekä kalastus, ulkoilu että matkailu ovat riippuvaisia merten hyvästä tilasta. Tämän vuoksi on välttämätöntä ryhtyä toimiin meren suojelemiseksi ja ennen kaikkea rehevöitymisen, liikakalastuksen ja myrkkujen kaltaisten ekosysteemeille aiheuttamien uhkien torjumiseksi. Erityisesti tulee ottaa huomioon maalla sijaitsevista lähteistä peräisin olevat päästöt.

Itämeren tila on vakava. Rehevöityminen on uhka sekä ekologiselle järjestelmälle että alueen talouskehitykselle. Meriympäristödirektiivin, vesipolitiikan pui-

tedirektiivin ja muidenkin uusien EU-direktiivien kautta on luotu mahdollisuuksia tehokkaampiin toimenpideohjelmiin.

HELCOMin alaisuudessa hyväksyttiin Itämeren suojelun toimintaohjelma (BSAP), joka sisältää konkreettisia toimia ja kansallisia ohjelmia meren typpi- ja fosforikuormituksen vähentämiseksi. Fosforia koskevat vaatimukset ovat EU-säädöksiä tiukemmat. Itämeren maiden ja etenkin Venäjän osallistuminen on tärkeää. NEFCOn ja NIBin kaltaisilla kansainvälisillä rahoituslaitoksilla sekä EU:n rahoitusvälineillä tulee olla tärkeä asema Itämeren ympäristön suojelussa.

Koillis-Atlanttia uhkaavat hitaasti hajoavien orgaanisten yhdisteiden, raskasmetallien ja radioaktiivisten aineiden kaltaiset ympäristölle tuhoisat aineet, jotka usein kulkeutuvat kaukaa ja sekä kertyvät että rikastuvat ravintoketjussa. On tärkeä työskennellä aineiden käytön tunnistamiseksi ja rajoittamiseksi sekä niiden käsittelyn parantamiseksi ja työtä tulee säädellä kansainvälisin sopimuksin.

Merijään sulaminen avaa uusia alueita meriliikenteelle, kalastukselle ja muihin hyödyntämistarkoituksiin, mikä vaarantaa ympäristöä ja erityisesti arktista aluetta. Tämän vuoksi kansainvälinen yhteistyö on välttämätöntä näiden herkkien alueiden suojelemiseksi.

Vaikuttamisprosesseja

Pohjoismailla on tärkeä tehtävä alueellisten merensuojelusopimusten (HELCOM ja OSPAR) sekä Arktisen meriympäristön suojeluohjelman (PAME) alaisessa työssä. YK:n merenkulujärjestössä laaditaan parhaillaan merenkulun ympäristövaikutusten kansainvälisiä normeja ja Pohjoismaat edistävät yhteisiä pyrkimyksiään päästöjen vähentämiseksi ja merialueiden suojelemiseksi. Biologista monimuotoisuutta koskevan yleissopimuksen (CBD) alaisuudessa on päätetty ottaa merialueiden suojelu työohjelmaksi. EU:n tuleva Itämeri-strategia, EU:n meriympäristödirektiivi sekä HELCOMin Itämeren suojelun toimintaohjelma ovat tärkeitä välineitä meriympäristön parantamiseksi. Meneillään olevalla EU:n maatalous- ja kalastuspolitiikan muutostyöllä tulee olemaan vaikutuksensa meriympäristöön.

2.1 Ekosysteemiin perustuva hallinnointi

Tavoite

Meri- ja rannikkoympäristöjen arvoa ja voimavaroja vaalitaan kokonaisvaltaisesti hallinnoinnilla.

Merten ja rannikkoalueiden ekosysteemit ovat herkkiä ja ihmisen toiminta vaikuttaa niihin huomattavasti. Samalla monet ihmiset ovat riippuvaisia merestä toimeentulonsa ja elinympäristönsä edellytyksenä. Tämän vuoksi hallinnointityötä on syytä tehdä kokonaisvaltaisesti. Luonnonvaroja tulee hyödyntää kestävästi säilyttäen ekosysteemit ja luonnon monimuotoisuuden. EU:n vesipolitiikan puitedirektiiviin

ja meriympäristödirektiiviin sisältyy kokonaisvaltainen näkemys, jonka lähtökohtana on ekologinen tila ja kaikkia toimenpiteitä arvioidaan kokonaisuutena. Merten ja rannikkoalueiden suunnittelu muodostuu yhä tärkeämmäksi eri tarkoituksissa esiintyvän hyödyntämisen paineen lisääntyessä. On tärkeää, että Pohjoismaiden merten käyttöä edeltää ympäristövaikutusten arviointi.

Painopistealueet

- Toimitaan OSPAR-yleissopimuksen Quality Status Reportin ja EU:n vesipolitiikan puitedirektiivin sekä meriympäristödirektiivin yhdenmukaistamiseksi.
- Pyritään kehittämään ja käyttämään ohjausvälineitä ja rahoitusmekanismeja.
- Tehdään yhteistyötä EU:n vesipolitiikan puitedirektiivin toimintasuunnitelmien täytäntöönpanemiseksi.
- Tehdään kansainvälistä yhteistyötä meriliikenteen painolastivesipäästöjen, ilmaan kohdistuvien päästöjen sekä jätevesien sääntelemiseksi ja otetaan huomioon merten ekosysteemien herkkyyks.
- Edistetään Pohjoismaiden merten suojeltujen alueiden verkostojen luomista.

2.2 Rehevöityminen

Tavoite

Rehevöityminen on vähentynyt niin, että voidaan ylläpitää ekosysteemejä ja saavuttaa hyvä ekologinen taso.

Rehevöityminen on vakava ongelma Itämeressä, Kattegatissa, Skagerrakissa ja niiden rannikkoalueilla, sillä ravinnepitoisuus on ollut aivan liian suuri. Myös liikakalastus on järkyttänyt meren luonnonjärjestelmien tasapainoa. Levämassat tuhoavat laajoja rannikkoalueita ja avomerellä leväkukintoja esiintyy toistuvasti. Tarvitaan laajoja toimenpiteitä sekä suurten että pienten yhteiskuntien maatalouden, metsätalouden ja teollisuuden typpi- ja fosforipäästöjen vähentämiseksi. HELCOMin Itämeren suojelun toimintaohjelmassa on asetettu tavoitteeksi rehevöitymisen vähentäminen sellaiselle tasolle, että meri saadaan elpymään.

Painopistealueet

- Tehdään toimintasuunnitelmia koskevaa yhteistyötä EU:n vesipolitiikan puitedirektiivin ja meriympäristödirektiivin sekä HELCOMin Itämeren suojelun toimintaohjelman parissa.
- Hankitaan lisätietoa ja tiedotetaan siitä, miten ravinnekuormitus vaikuttaa meriin ja niiden ekosysteemeihin.
- Hankitaan lisätietoa rehevöitymisen ja ilmastonmuutoksen välisestä yhteydestä.
- Kehitetään strategioita, toimia, ohjausvälineitä ja puhtaampaa tekniikkaa rehevöitymistä aiheuttavien päästöjen rajoittamiseksi.
- Pyritään edistämään EU:n maatalouspolitiikan ja siihen kuuluvan ympäristötukiohjelman muotoilemista meriympäristön vaikutukset huomioivaksi.

2.3 Vaaralliset aineet meressä

Tavoitteet

Haitallisten ja hitaasti hajoavien yhdisteiden päästöt ovat niin alhaisia, etteivät ne häiritse ekosysteemien toimintaa. Kalan ja muun merestä saatavan ruoan syömiseen ei liity terveysriskejä.

Vaaralliset aineet vaikuttavat vesiperäisiin ekosysteemeihin vahingoittaen niitä suoraan päästöalueiden läheisyydessä tai välillisesti ravintoketjuissa rikastuneiden aineiden ympäristö- ja terveysvaikutusten kautta. Ekosysteemejä kuormittavia vaarallisia kemikaalipäästöjä voidaan vähentää sekä

rajoittamalla hitaasti hajoavien, eliöihin kertyvien ja myrkyllisten kemikaalien käyttöä että puhdistamalla tehokkaasti meriin ja vesistöihin päätyviä päästöjä ja käsittelemällä ympäristölle haitallisia jätteitä paremmin. Vähäravinteiset ja rasittuneet ekosysteemit ovat erityisen herkkiä myrkyllisten aineiden esiintymille. Kaukokulkeutuvat orgaaniset ympäristömyrkyt ja raskasmetallit vaikuttavat Pohjois-Atlantin ja Arktiksen ekosysteemeihin. Halogenoitujen orgaanisten yhdisteiden kaltaiset uudet ympäristömyrkyt vaativat erityistä huomiota.

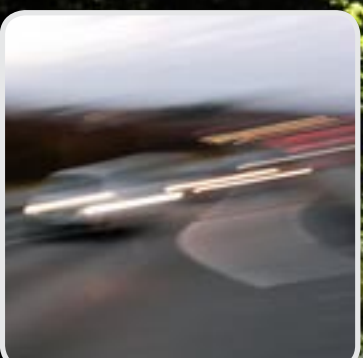
Kansainvälisen merenkulkujärjestön julistettua Itämeri erityisen herkäksi merialueeksi käynnistettiin suojelutoimia, jotka ovat osal-

taan auttaneet vähentämään alusten törmäysvaaraa. Öljykuljetukset ja muu laivaliikenne kasvaa voimakkaasti. Laivaliikenteen päästöt ja öljyvuodot ovatkin kasvava ongelma.

Painopistealueet

- Pyritään edistämään kansainvälisiä sopimuksia hitaasti hajoavien, eliöihin kertyvien ja myrkyllisten kemikaalien aiheuttamien ympäristövaarojen rajoittamiseksi.
- Kootaan taustatietoa, hankitaan lisätietoa ja tiedotetaan ympäristömyrkyjen esiintymisestä, levinneisyydestä ja vaikutuksista Pohjoismaiden merialueilla ja arktisilla alueilla tavoitteena käynnistää tehokkaampia toimia ja rajoittaa myrkyjen leviämistä.
- Selvitetään dioksiinin, elohopean ja PCB-yhdisteiden kaltaisten vaarallisten aineiden alkuperiä, kulkeutumista ja niille altistumista tavoitteena käynnistää tarvittavia toimenpiteitä.
- Kootaan tietoa siitä, miten ilmastonmuutos vaikuttaa kemikaalien joutumiseen meriympäristöön sekä niiden kulkeutumiseen ja muuntumiseen siellä.

3. Luonnon monimuotoisuus ja ekosysteemipalvelut

Yleistavoite

Ympäristöä hallinnoidaan kestävästi tavoitteena suojella luonnon prosesseja ja kulttuurimaiseman arvoja ekosysteemipalveluja ylläpitäen.

Luonto ja sen ekosysteemit ovat keskeinen elämää ylläpitävä kudos, jonka vakaus on olennaista. Kykymme elää sopusoinnussa ekosysteemien kanssa ja hyödyntää niitä tuhoamatta niitä vaikuttaa ihmisen elinehtoihin. Toimivat ekosysteemit ovat hyvinvoinnin edellytys, sillä ne tarjoavat puhdasta ilmaa, vettä, ruokaa, lääkkeitä sekä muita luonnon raaka-aineita ja lisäksi ne edistävät fyysistä ja psykistä hyvinvointia. Ekosysteemit voivat lisäksi hajottaa ja tehdä vaarattomaksi ihmisen toiminnan aiheuttamia päästöjä.

Globalisaation myötä on yhä selkeämpää, että tapahtumat jossain päin maailmaa voivat vaikuttaa ympäristöön toisella puolella

maailmaa. Ihmisen vaikutus ekosysteemeihin on käynyt niin laajaksi, että seurauksia on erittäin vaikea korjata. Rasittuneet ekosysteemit kykenevät sitä paitsi sopeutumaan ilmastonmuutokseen huonommin. Tämän vuoksi on tärkeä keskittyä suojelemaan niitä arvoja, joita ekosysteemit tarjoavat ja voivat tarjota.

Pohjoismaat painottavat voimakkaasti YK:n Millennium Ecosystem Assessment -selvitystä, jossa tuodaan esille ekosysteemipalvelut ja ekosysteemien toimintojen ylläpitämisen välttämättömyys.

Vaikuttamisprosesseja

Pohjoismaat toimivat aktiivisesti kunnianhimoisten ja konkreettisten tavoitteiden saavuttamiseksi YK:n yleissopimusten ja alueellisen yhteistyön alaisuudessa tavoitteena suojella luonnon monimuotoisuutta, ainutlaatuisia ekosysteemejä, luonnonmaisia ja uhanalaisia lajeja. Natura 2000 -hanke, Eurooppalainen maisemayleissopimus ja muut EU-yhteistyön osat ovat myös tärkeitä vaikuttamisen alueita. Pohjoismaat tuovat kansainväliseen yhteistyöhön myös yhteistä

asiantuntemusta ja kokemusta sekä geenivarojen turvaamisen että kestävä ja oikeudenmukaisen hyödyntämisen alalla.

Toimintaohjelma 2009–2012 Luonnon monimuotoisuus ja ekosysteemipalvelut

3.1 Luonnon monimuotoisuus

Tavoite

Luonnon monimuotoisuuden väheneminen on pysähtynyt.

Lajien ja kantojen muodostuminen on erittäin hidas prosessi ja nykyään lajeja häviää paljon luonnollista enemmän. Ihmiskunta ei aiemmin ole joutunut tilanteeseen, jossa tehtävänä on säilyttää luonnon monimuotoisuus nopean ilmastomuutoksen aikana. Kannat, lajit ja ekosysteemit saattavat kyetä säilyttämään kykynsä sopeutua muuttuvassa ympäristössä. Seurauksena voi myös olla se, että tietyt lajit muuttavat pohjoisemmaksi ja korkeammille alueille ja että muita lajeja muuttaa niiden tilalle.

Geneettinen monimuotoisuus parantaa lajien sopeutumiskyvyn edellytyksiä. Pohjoismaisen yhteistyön lähtökohtana tulee olla säilyttämisen ja uusiin olosuhteisiin sopeutumisen yhdistelmä, kun

pyritään pysäyttämään luonnon monimuotoisuuden väheneminen vuoteen 2010 mennessä. Muutogeenisiä organismeja koskevaa pohjoismaista yhteistyötä jatketaan muun muassa pohjoismaisena viranomaisyhteistyönä bioturvallisuuden ja lupien myöntämisen sekä valvontaan liittyvän riskiarvioinnin parissa.

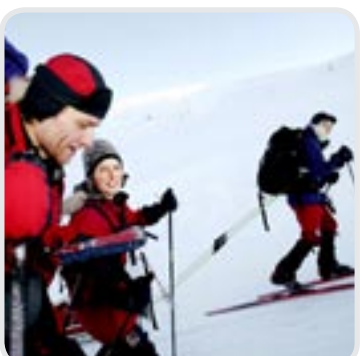
Geenivarayhteistyö perustuu Pohjoismaiden menestyksekkääseen sektorienväliseen yhteistyöhön, jossa keskitytään geenivarojen säilyttämiseen ja niiden tuoman hyödyn oikeudenmukaiseen jakamiseen. Yhteistyön tulee osaltaan edistää kansainvälisten geenivasopimusten täytäntöönpanoa. Geenivarojen säilyttämistyö on jatkossakin esillä YK:n vuosituhattulituksen tavoitteita täytettäessä vuoteen 2010 mennessä.

Pohjoismaiden tunturialueiden ja Arktoksen lajit ja ekosysteemit ovat erityisen haavoittuvia. Vesiympäristöt ovat toinen Pohjoismaille tärkeä ekosysteemityyppi. Vallitsevaa biologista tasapainoa vakavasti järkyttävät vieraat lajit ovat suuri uhka luonnon monimuotoisuudelle ja tämä uhka

kasvaa todennäköisesti ilmastomuutoksen lisääntyessä.

Painopistealueet

- Laaditaan yhteispohjoismaisia aloitteita biologista monimuotoisuutta koskevan yleissopimuksen alaisuuteen vuoden 2010 jälkeen.
- Kootaan tietoa ilmastomuutoksen merkityksestä luonnon monimuotoisuudelle.
- Ryhdytään yhteisiin suojelutoimiin uhanalaisten lajien ja ekosysteemien pelastamiseksi.
- Selvitetään biomassan lisääntyvistä käytöstä koituvia seurauksia luonnon monimuotoisuudelle, maisemille ja ekosysteemeille ottaen huomioon kuljetussektorin biopolttoaineiden lisääntyvän käytön seuraukset.
- Kehitetään ohjausvälineitä ja lisätään niiden käyttöä keskittyen erityisesti luonnon monimuotoisuuden säilyttämistä edistäviin taloudellisiin ohjausvälineisiin.
- Toimitaan vieraiden tulokaslajien alueelle tulon ehkäisemiseksi.
- Vahvistetaan kansainvälisten sopimusten täytäntöönpanoa Pohjoismaiden sektorienvälisen yhteistyön kautta ja selvitetään luonnonvaraisten geenivarojen laillista asemaa.

3.2 Luonnonmaisema, kulttuuriympäristö ja luonnon virkistyskäyttö

Tavoitteet

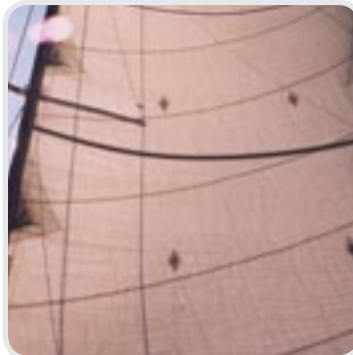
Pohjoismaiden luonto- ja kulttuuriperintö on turvattu.

Luonto- ja kulttuuriympäristöihin pääsyä on turvattu ja lisätty.

Luonnon virkistyskäyttö edistää sekä ihmisten terveyttä että elämänlaatua, ja se on erottamaton osa yhteiskuntakehitystä.

Nopeat ja perusteelliset yhteiskunnan muutokset vaikuttavat pohjoismaiseen maisemaan. Maankäyttö on myös vaikuttanut luonnon monimuotoisuuteen ja erityisesti siihen, mitä elinympäristöjä, lajeja ja ekosysteemipalveluja nykyinen luonnonmaisema tarjoaa. Maankäyttöä, rakentamista, suunnittelua sekä luonnonvarojen ja kulttuuriympäristön käyttöä ohjaavassa lainsäädännössä tunnustetaan luonnonmaiseman merkitys ihmisille, mikä on tärkeä askel Eurooppalaisen maisemayleissopimuksen täytäntöönpanossa.

Lisääntyvä matkustaminen ja matkailu saavat aikaan sekä uusia ympäristöongelmia että uusia luonnon virkistyskäyttömahdollisuuksia. Luontoalueiden, kulttuuriympäristöjen ja taajamien tuntumassa olevien virkistysalueiden läheisyys on tärkeää ihmisten hyvinvoinnin kannalta. Luonnon virkistyskäyttö parantaa elämänlaatua ja terveyttä sekä

lisää ympäristötietoisuutta ja ymmärrystä luonnon- ja kulttuurivarojen kestävästä hallinnoinnista. On tärkeää tavoittaa kansalaiset ja tiedottaa näistä arvoista.

Painopistealueet

- Lisätään tietoa luonnonmaiseman ja kulttuuriperinnön vaikutuksesta elämänlaatuun ja pidetään sitä esillä.
- Kannustetaan sekä vanhoja että uusia käyttäjäryhmiä ympäristöä säästävään luonnon virkistyskäyttöön.
- Tuodaan esille ja dokumentoidaan ulkoilun ja terveyden välistä yhteyttä.
- Tehdään yhteistyötä Euroopan maisemayleissopimuksen täytäntöönpanon parissa.

4. Kestävä kulutus ja tuotanto

Yleistavoite

Kulutus- ja tuotantotavat mahdollistavat ympäristön ja terveyden parantamisen sekä luonnonvarojen tehokkaan ja kestävän käytön.

Keskeinen ympäristökuormituksen aiheuttaja on nykyinen luonnonvaroja tuhlaileva kulutusmalli. Useimpia tuotantomenetelmiä voidaan kehittää luonnonvarojen säästeliääseen käyttöön ja päästöjen vähimmäistämiseen perustuviksi. Aktiivinen ympäristölähtöinen tuotepolitiikka vähentää sekä kemikaalikuormitusta että jätteidenkäsittelyn ympäristövaikutuksia ja samalla voidaan vähimmäistää uusiutumattomien luonnonvarojen käyttöä.

Ekologinen jalanjälki kasvaa entisestään ja taloudellisen kasvun ja ympäristökuormituksen välisen yhteyden katkaiseminen on entistäkin ajankohtaisempaa. Pohjoismaat muodostavat monessa mielessä yhteiset markkinat:

meillä on sama tuotetarjonta ja samankaltaiset kulutusmallit. Tämän vuoksi maat voivat yhdessä edistää ympäristön huomioon ottavien tuotantomenetelmien kehittämistä sekä vuorovaikutusta ympäristötietoisien kulutuksen ja tuotetarjonnan välillä. Toinen kasvava alue on nanomateriaalin ja muiden uusien materiaalien käyttö, mikä vaatii sekä uutta tietoa että uusia sääntöjä.

Vaikuttamisprosesseja

Pohjoismaiden tulee edelleen edistää aktiivisesti kansainvälisten kemikaalisopimusten sekä jätteitä koskevien ja muiden keskeisten sopimusten kehittämistä, soveltamista, täytäntöönpanoa ja koordinoitua. Kestävän kehityksen kansainvälistä yhteistyötä kehitetään ja toteutetaan muun muassa kestävän kulutuksen ja tuotannon strategian (Marrakeshin prosessi) sekä kansainvälisen kemikaalistrategian (SAICM) kautta. Koordinoidulla toimintaansa Pohjoismaat voivat lisätä vaikutusvaltaansa ja saada aikaan sekä alueellisia että maailmanlaajuisia tuloksia.

EU:n uuden kemikaalilainsäädännön REACHin täytäntöönpano ja

soveltaminen ovat käynnistyneet. Ohjelmakauden aikana pannaan täytäntöön uusi jätteitä koskeva puitedirektiivi. EU:n kestävän kulutuksen ja tuotannon sekä ympäristöä säästävien julkisten hankintojen strategiat osoittavat tulevan EU-työn suuntaa. On myös tärkeää vaikuttaa uusiin ja tarkistettaviin direktiiviehdotuksiin, jotka koskevat energiaa käyttävien tuotteiden ekologiselle suunnittelulle asetettavia vaatimuksia (EuP), ympäristön pilaantumisen ehkäisemisen ja vähentämisen yhtenäistämistä (IPPC) sekä EU:n ympäristömerkintää. Pohjoismaista Joutsenmerkistä saatuja kokemuksia on syytä hyödyntää EU:n ympäristömerkin EU-kukan kehittämisessä.

4.1 Kemikaalit ja kiertokulku

Tavoite

Kemikaaleja sisältävien tuotteiden, päästöjen ja jätteiden kielteiset terveys- ja ympäristövaikutukset on vähennetty.

Kemikaaleille altistuminen voi vahingoittaa ympäristöä ja terveyttä. Riskien vähentämiseksi on käynnistetty paljon toimenpiteitä, mutta ei vielä tarpeeksi. On suuri haaste rajoittaa terveydelle ja ympäristölle vaarallisten kemikaalien tuotannon, tuotteiden ja jätteiden käsittelyn päästöjä, jotka kertyvät ravintoketjussa ja kuormittavat loppujen lopuksi terveydentilaamme syömämme ruuan kautta.

Tarvitaan enemmän elinkaarinäkökulman huomioon ottavaa tietoa kemikaalipäästöjen ja kemikaalien käytön seurauksista synergiaaikutusten kannalta. Etenkin jalostettujen tuotteiden terveydelle ja ympäristölle vaarallisten kemikaalien pitoisuutta ei usein tiedetä. Kokemus ja osaamispohja antavat

Pohjoismaille edellytyksiä tukea kansainvälistä yhteistyötä.

Ympäristölle vaaralliset aineet voivat kulkeutua pitkiä välimatkoja ilmaitse sekä merivirtojen ja muuttavien lajien mukana. Tämän seurauksena myös muiden maanosien päästöt vaikuttavat Pohjoismaihin ja erityisesti arktiseen alueeseen.

Painopistealueet

- Tehdään yhteistyötä EU:n REACH-lainsäädännön täytäntöönpanemiseksi erityisesti EU:n suuntaviivoja laadittaessa.
- Osallistutaan kasvinsuojeluaikaneita ja biosidejä koskevan EU-lainsäädännön tarkistukseen.
- Pyritään sopeuttamaan testimenetelmiä, riskiarvioita ja voimassa olevaa lainsäädäntöä myös nanomateriaaleihin ja kartuttamaan tietoa kosmetiikan ja lääkkeiden ympäristöriskeistä.
- Jatketaan työtä elohopeaa koskevien sitovien kansainvälisten sopimusten aikaansaamiseksi.
- Vahvistetaan voimassa olevia

kansainvälisiä kemikaalisopimuksia sekä kansainvälistä kemikaalistrategiaa (SAICM).

- Vaikutetaan EU:n jätteitä koskevan puitedirektiivin sekä muiden jätteisiin liittyvien direktiivien ja uuden maa-alueita koskevan puitedirektiivin muotoiluun ja täytäntöönpanoon.
- Edistetään Montrealin pöytäkirjan parissa tehtävää kansainvälistä työtä sekä otsonikerrosta heikentäviä aineita koskevan EU-asetuksen uudistamista.
- Edistetään kemikaali-, tuote- ja jättepolitiikan välisiä synergioita tavoitteena jätteiden kiertokulun sekä kierrätyksen tehostaminen ja turvallisuuden lisääminen.

Toimintasuojelma 2009–2012

Kestävä kulutus ja tuotanto

4.2 Luonnonvarojen tehokas käyttö ja vihreät markkinat

Tavoitteet

Tuotteiden ja jätteiden ympäristövaikutukset on vähimäistetty elinkaarinäkökulmasta.

Pohjola on edelläkävijäalue ympäristöä säästävissä hankinnoissa.

On saavutettu kestävä ja tehokas luonnonvarojen käyttö.

On tärkeä luoda ekologiseen innovointiin ja suunnitteluun innostavat markkinaolosuhteet ja tarjota elinkeinoelämälle ja kuluttajille kannustimia sijoituksiin, jotka osaltaan vähentävät ja ehkäisevät tulevia ympäristöongelmia. Lainsäädännön tulee edistää ympäristötekniistä innovointia ja kehitystä, jotta Pohjoismaiden yritykset kykenevät paremmin hyödyntämään ympäristöä säästävien tuotteiden lisääntyneen kysynnän markkinamahdollisuudet.

On syytä ottaa huomioon kaupan, ympäristön ja tietotekniikan välinen yhteys etenkin globalisaation

myötä. Taloudellisten ohjausvälineiden käyttöä tulee lisätä.

Ympäristötietous on tärkeä väline kestävästä kulutuksesta edistämistyössä. Pohjoismaat tekevät menestyksestä yhteistyötä pohjoismaisen Joutsenmerkin parissa ja vuonna 2008 tehty arviointi viittaa Joutsenmerkin moniin kehitysmahdollisuuksiin.

Julkiset hankinnat muodostavat suuren osan Pohjoismaiden ja EU:n markkinoista. Ympäristöä säästävät julkiset hankinnat ovat keskeinen aihe kaikissa Pohjoismaissa ja kansainvälisessä yhteistyössä. Pohjoismainen yhteistyö julkisten hankintojen yhteisten hankintaperusteiden parissa on onnistunut. Julkisella sektorilla on erityisen tärkeä edelläkävijän tehtävä vihreää tekniikkaa kehitettäessä.

Ympäristötekniikan ja ympäristönäkökohdat huomioon ottavien ratkaisujen maailmanlaajuiset markkinat kasvavat nopeasti. Pohjoismaat toimivat aktiivisesti ympäristötekniikan parissa sekä itsenäisesti että Euroopan komission ympäristöteknologian toimintaohjelman (ETAP) täytäntöönpanon

kautta. Levittämällä jo markkinoilla olevaa ympäristötekniikka voidaan saavuttaa suuria ympäristöetuja.

Painopistealueet

- Kehitetään ohjausvälineitä ja luodaan edellytyksiä materiaalin ja energiankäytön tehostamiselle muun muassa tekemällä pohjoismaisia aloitteita tuotteiden ekologista suunnittelua koskevan direktiivin sekä uuden jätepolitiikkaa koskevan EU-direktiivin täytäntöönpanemiseksi.
- Parannetaan ympäristötiedotuksen eri välineiden, kuten Joutsenmerkin, EU-kukan, ympäristötuoteselosteiden ja muiden merkintöjen koordinoitua käyttöä.
- Kannustetaan tekniikkahankintojen kehittämiseen ja julkisiin hankintoihin, jotka edistävät ekologiseen innovointiin perustuvien ja kustannustehokkaiden tavaroiden sekä palvelujen markkinaosuuden kasvua.
- Kehitetään Joutsenmerkin parissa tehtävän työn ilmastönäkökohtia.
- Edistetään kestävästä kulutuksesta ja tuotantoa kehittämällä lainsäädännöllisiä puitteita ja taloudellisia ohjausvälineitä.

Toteutus ja seuranta

Pohjoismaiden ympäristöministeriällä (MR-M) on poliittinen päävastuu ympäristöyhteistyöstä. Ympäristöasiain ministerineuvoston alaisuudessa toimivalla virkamieskomitealla (ÄK-M) on vastuu ympäristöyhteistyön toimintaohjelman täytäntöönpanosta. Virkamieskomiteaa avustaa työvaliokunta (AU). Pohjoismaiden ministerineuvoston sihteeristö (NMRS) vastaa eri tasojen koordinoinnista yhteistyössä puheenjohtajamaan, muiden Pohjoismaiden ja itsehallintoalueiden kanssa. Pohjoismaiden yhteistyöministerit päättävät Pohjoismaiden ministerineuvoston budjetista ja ympäristöasiain ministerineuvosto vastaa ympäristösektorin varojen kohdentamisesta.

Työryhmät ja verkostot vastaavat ympäristöyhteistyön toimintaohjelman käytännön toteutuksesta ennen kaikkea hankeyhteistyön kautta. Lisäksi organisaatiolla on valmiuksia uusien kysymysten käsittelyyn toimintaohjelman voimassaolokautena. Sekä ympäristöministerit, virkamieskomitea että työryhmät voivat tehdä aloitteita.

Keskitettyt ja konkreettiset sekä tehokkaasti ja joustavasti toteu-

tettavat hankkeet ovat tärkeä osa Pohjoismaiden ympäristöyhteistyötä. Jo toteutetuista laajasti esillä olleista ja vaikuttaneista pohjoismaisista yhteistyöhankkeista voidaan mainita luontoa säästävien julkisten hankintojen kriteerien kehittäminen, Itämeren alueen kasvihuonekaasujen päästökaupan kehittäminen, luonnon monimuotoisuuden indikaattorit, työ vieraiden tulokaslajien parissa (NOBANIS), luontoa ja kulttuuriympäristöjä koskevien sopimusten luettelo sekä elohopeaa käsittelevä esite UNEPin maailmanlaajuisten neuvottelujen alla.

Työryhmät koostuvat Pohjoismaiden viranomaisien ja hallintoelinten kunkin alan asiantuntijoista. Näin pohjoismaisessa yhteistyössä syntyvä osaaminen leviää myös kansalliseen työhön.

Ympäristöyhteistyön toimintaohjelman ja sen painopistealueiden vuotuinen seuranta toteutetaan ympäristöasiain virkamieskomitean hyväksymien työohjelmien ja toimintakertomusten kautta. Tämän lisäksi ympäristöasiain virkamieskomitea harkitsee ohjelman laajemman arvioinnin tarvetta

ja pyrkii ennakoimaan ympäristöalan tulevia haasteita.

Pohjoismaiselle ympäristöyhteistyölle on laadittu tiedotusstrategia (ANP 2001:748). Kaikkien toimijoiden tulee jo hankkeen alkuvaiheessa miettiä sitä, miten ja kenelle tuloksia välitetään. On tärkeä tehdä hankkeen tulokset näkyviksi sekä sisäisesti että ulkoisesti. On syytä kokeilla uusia pohjoismaisen ympäristöyhteistyön tulosten hyödyntämistapoja. Viestintänäkökulmaa tulee korostaa työryhmien ohjelmissa ja se tulee sisällyttää hankkeisiin.

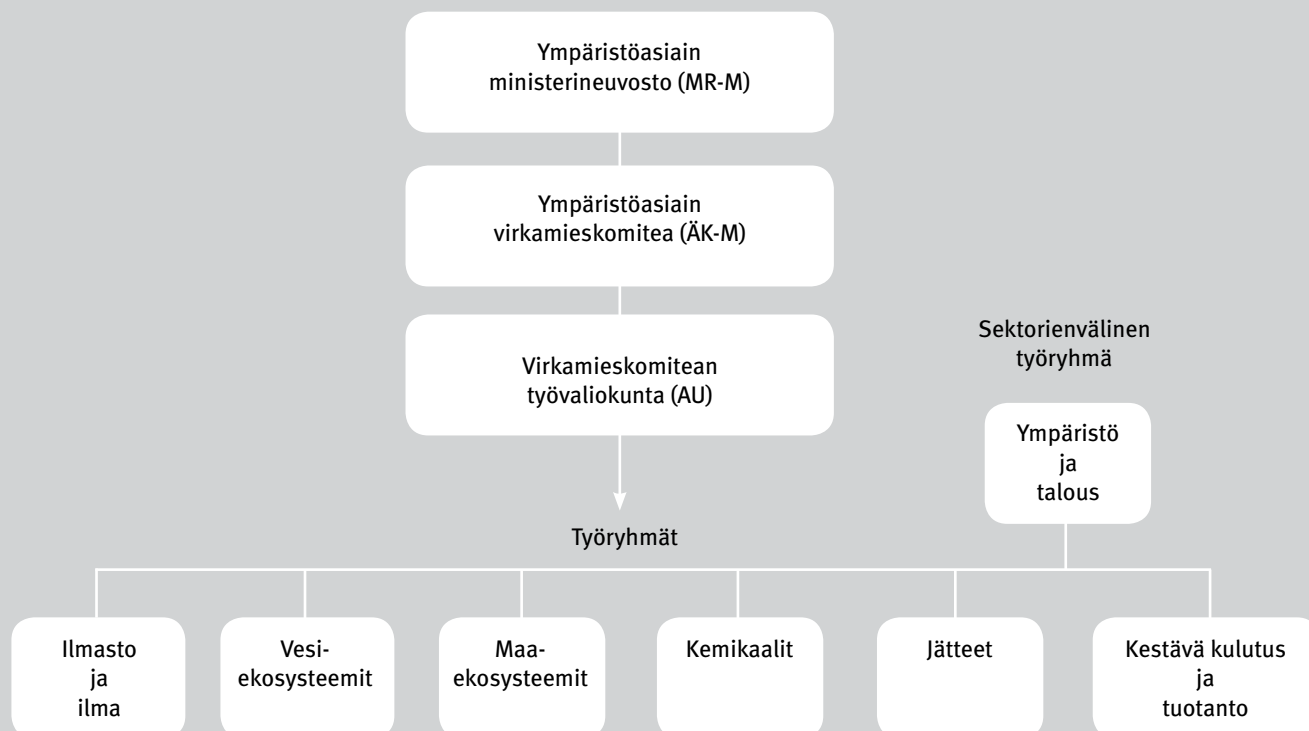
Yhteistyö työryhmien ja sektorien välillä on tärkeää, sillä ympäristöky-symyksiä tulee tarkastella kokonaisvaltaisesti. Sektorienvälistä yhteistyötä tulee tavallisesti tehdä laatimalla hankkeita, joilla on määrittäytymisaika.

Pohjoismaiden ministerineuvoston alaiset laitokset voivat osallistua hankkeisiin. Lisäksi tarvitaan sekä ympäristö- ja kuluttajajärjestöjen, elinkeinoelämän, kuntien että kansalaisten yhteistoimintaa. Yhteistyö tutkimusyhteisöjen kanssa on keskeistä olennaisen ympäristöosaamisen kartuttamiseksi.

Pohjoismaiden ympäristörahoitusyhtiö (NEFCO) ja Joutsenmerkki ovat erityisen tärkeitä ympäristöalan yhteistyökumppaneita.

Organisaatiokaavio

Käytetyt lyhenteet

- **BAT** Paras käyttökelpoinen tekniikka (Best Available Techniques)
- **BSAP** Itämeren suojelun toimintaohjelma (Baltic Sea Action Plan)
- **CBD** Biologista monimuotoisuutta koskeva yleissopimus (Convention on Biological Diversity)
- **COP 15** YK:n ilmastonmuutosta koskevan työn 15. osapuolikokous (United Nations Climate Change Conference 2009)
- **ETA** Euroopan talousalue
- **EMAS** EU:n ympäristöasioiden hallinta- ja auditointijärjestelmä (Eco-Management and Audit Scheme)
- **ETAP** Euroopan komission ympäristötekniikan toimintaohjelma (Environmental Technologies Action Plan)
- **EU** Euroopan unioni
- **FAO** YK:n maatalous- ja elintarvikkejärjestö (Food and Agriculture Organization)
- **YK** Yhdistyneet kansakunnat
- **HELCOM** Helsingin komissio
- **IEG** Kansainvälinen ympäristöhallinto (International Environmental Governance)
- **IMO** Kansainvälinen merenkulkujärjestö (International Maritime Organization)
- **IPPC** Ympäristön pilaantumisen ehkäisemisen ja vähentämisen yhtenäistäminen (Integrated Pollution Prevention and Control)
- **LRTAP** Maasta toiseen kaukokulkeutuvien ilman epäpuhtauksien yleissopimus (Long-Range Transboundary Air Pollution)
- **NEFCO** Pohjoismaiden ympäristörahoitusyhtiö (Nordic Environment Finance Corporation)
- **NIB** Pohjoismaiden Investointipankki
- **NOBANIS** Pohjois-Euroopan ja Baltian maiden vieraita tulokaslajeja käsittelevä yhteistyöverkosto (The North European and Baltic Network on Invasive Alien Species)
- **OSPAR** Yleissopimus Koillis-Atlantin merellisen ympäristön suojelusta (Oslo Paris Convention)
- **PAME** Arktisen meriympäristön suojeluohjelma (Protection of the Arctic Marine Environment)
- **PCB** PCB-yhdisteet (Polychlorinated biphenyls)
- **POP** Pysyvät orgaaniset yhdisteet (Persistent organic pollutants)
- **REACH** Kemikaalien rekisteröinti, arviointi ja lupamenettely (Registration, Evaluation and Authorisation of Chemicals)
- **SAICM** Kansainvälinen kemikaalistrategia (Strategic Approach to International Chemical Management)
- **UNEP** YK:n ympäristöohjelma (United Nations Environmental Programme)

Neuvotteluryhmä

PUHEENJOHTAJA

Jeanette Krantz (Ruotsi)

TANSKA

Carl Bjørn Rasmussen

SUOMI

Ann-Britt Ylinen
Magnus Nyström

ISLAND

Sigurbjörg Saemundsdóttir

NORJA

Jon Opem

RUOTSI

Jeanette Krantz
Ann Sofi Israelson

AHVENANMAA

Helena Blomqvist

POHJOISMAIDEN MINISTERINEUVOSTO

Nikolaj Bock
Mats Ekenger
Kaarina Huhtinen
Josephine Lindegaard

norden

Pohjoismaiden ministerineuvosto

Store Strandstræde 18

DK-1255 København K

www.norden.org

Ympäristöyhteistyön toimintaohjelma 2009–2012

Ympäristöalalla on lukuisia haasteita, jotka tulee kohdata yhteistuumin sekä kansallisesti, alueellisesti että maailmanlaajuisesti. Haasteet koskevat ennen kaikkea ilmastonmuutosta, vaarallisten kemikaalien käyttöä ja päästöjä, merten ekosysteemien suojelemista sekä luonnon monimuotoisuuden säilyttämistä ja hyödyntämistä. Pohjoismaisen yhteistyön vahvistaminen on välttämätöntä voidaksemme hyödyntää saatavilla olevia voimavaroja mahdollisimman hyvin ja saadaksemme aikaan yhteispohjoismaisia ratkaisuja.

Pohjoismaiden tavoitteena on tehdä Pohjolasta edelläkävijäalue ja jakaa kokemuksia muiden kanssa. Kulutus- ja tuotantomalleilla on ratkaiseva merkitys ympäristön tilan kannalta, ja tämän vuoksi on syytä käsitellä taloutta ja ympäristöä kokonaisuutena.

ANP 2008:734

ISBN 978-92-893-1737-5